

ANALIZA POZIOMU UBANKOWIENIA SPOŁECZEŃSTWA W POLSCE W KONTEKŚCIE ROZWOJU BANKOWOŚCI INTERNETOWEJ I MOBILNEJ

Piotr Karczewski¹

Politechnika Częstochowska
Wydział Zarządzania

Streszczenie: W artykule podjęto tematykę poziomu ubankowienia polskiego społeczeństwa w kontekście szeroko dostępnych usług bankowości internetowej i mobilnej. Śledząc opracowania światowe, można dostrzec, że Polska postrzegana jest jako kraj nisko ubankowiony. Cel artykułu stanowi analiza poziomu ubankowienia w Polsce w oparciu o dostępne raporty, m.in. Związku Banków Polskich, a tym samym weryfikacja postawionej hipotezy: *W latach 2001-2016 w polskim społeczeństwie wzrasta poziom ubankowienia poprzez powszechny dostęp do usług bankowości internetowej oraz mobilnej.* Dokonano porównania m.in. stopnia ubankowienia w Polsce oraz innych krajach europejskich. Zanalizowano wzrost liczby rachunków bankowych klientów indywidualnych, porównywano go ze wzrostem liczby rachunków oferujących usługę bankowości internetowej oraz ze zmianami w liczbie jej aktywnych użytkowników. Zbadano również udział konsumentów aktywnie korzystających z bankowości internetowej spośród ogółu klientów bankowości internetowej. Dokonano także weryfikacji drugiej hipotezy: *Ponad 50% polskich klientów bankowości internetowej aktywnie z niej korzysta.* W dalszej części artykułu przeanalizowano przyrost liczby aktywnych klientów bankowości internetowej i mobilnej oraz odpowiednio zmiany dynamiki ich wzrostu. Opisano również tendencję zmian w tym zakresie.

Słowa kluczowe: bankowość internetowa, bankowość mobilna, ubankowienie

DOI: 10.17512/znpcz.2019.2.06

Wprowadzenie

Z punktu widzenia klienta banku jedną z najistotniejszych regulacji określających prawa i obowiązki klienta oraz banku staje się umowa o usługach bankowości elektronicznej. Określa ona wzajemne relacje stron umowy. W Ustawie z dnia 12 września 2002 r. o elektronicznych instrumentach płatniczych sformułowano cały rozdział czwarty – *Usługi bankowości elektronicznej*. Artykuł 29 tej ustawy stanowił, że przez umowę o usługi bankowości elektronicznej: „1) bank zobowiązuje się do zapewnienia dostępu do środków pieniężnych zgromadzonych na rachunku za pośrednictwem urządzeń łączności przewodowej lub bezprzewodowej wykorzystywanych przez posiadacza, a także do wykonywania operacji lub innych czynności zleconych przez posiadacza, 2) posiadacz upoważnia bank do obciążania jego rachunku

¹ Piotr Karczewski, mgr inż., pkarczewski@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7925-6532

kwotą dokonanych operacji oraz należnymi bankowi opłatami i prowizjami albo zobowiązuje się do zapłaty należności na rachunek wskazany przez bank, w określonych terminach” (Ustawa z dnia 12 września 2002 r. o elektronicznych instrumentach płatniczych) Obecnie, z dniem 7 października 2013 r., artykuły zawarte w rozdziale czwartym zostały uchylone.

W myśl art. 50. ust. 1 ustawy *Prawo bankowe* (Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. *Prawo bankowe*) posiadacz rachunku bankowego dysponuje swobodnie środkami pieniężnymi zgromadzonymi na rachunku. Umowa z bankiem może jednakże ograniczać swobodę dysponowania środkami finansowymi. W ustępie 2 artykułu 50 ww. ustawy określono powinność dochowania właściwego bezpieczeństwa: bank dokłada szczególnej staranności w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa przechowywanych środków (Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. *Prawo bankowe*).

Poziom ubankowienia w Polsce na tle społeczeństw europejskich

W świetle światowych opracowań Polska ukazywana jest często jako państwo o niskim poziomie ubankowienia (NBP 2016a). Obserwatorium Językowe Uniwersytetu Warszawskiego podaje definicję sformułowania „ubankowienie” jako odsetek ludzi regularnie korzystających z usług bankowych (OJ UW 2017).

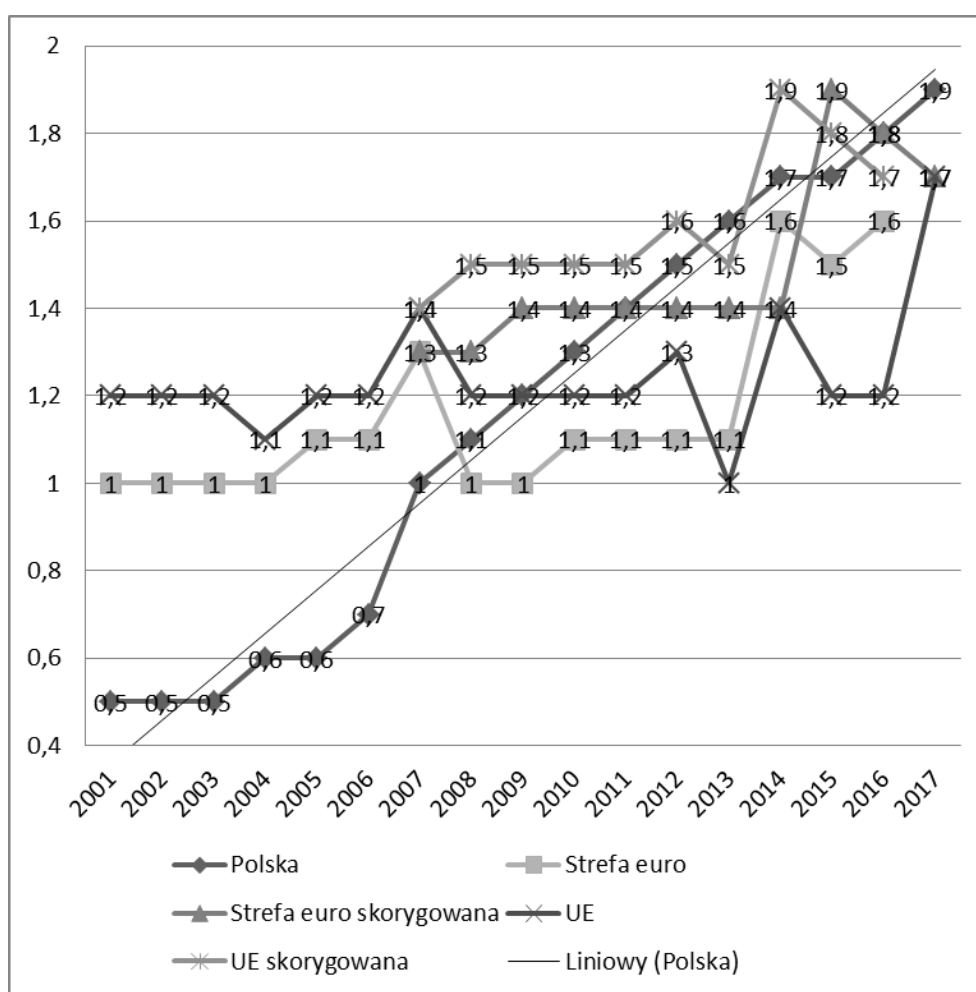
Z danych pochodzących z opracowań NBP z 2012 roku wynika, że około 77% pełnoletnich Polaków posiadało indywidualny rachunek w banku (Forsal.pl 2014). W chwili obecnej, po kilku latach, udział ten zwiększył się i pośród Polaków, którzy ukończyli 15. rok życia, wynosi 87% (NBP 2016b), według danych opublikowanych w raporcie Banku Światowego, na który powołuje się „Dziennik Gazeta Prawna” (83% według autorów raportu NBP). Zdaniem analityków Narodowego Banku Polskiego przyrost ten może wynikać z przesunięcia demograficznego, a tym samym odchodzenia pokolenia, które tezauryzowało pieniądze w formie gotówki poza systemem bankowym („Forbes” 2018).

Przygotowując niniejszy artykuł, postawiono hipotezę:

W latach 2001-2016 w polskim społeczeństwie wzrasta poziom ubankowienia poprzez powszechny dostęp do usług bankowości internetowej oraz mobilnej.

Zamieszczone w niniejszym artykule dane posłużą do jej zweryfikowania.

Polska zajmuje około 50. miejsce na 193 kraje na świecie w dziedzinie korzystania z usług bankowych (ONZ 2019). Średnia pośród krajów zamożnych, do których Bank Światowy zalicza Polskę, wynosi niemal 94%. Tak wysoki wskaźnik budują przede wszystkim kraje skandynawskie oraz Kanada, Holandia i Niemcy – dla tych ostatnich wskaźnik ubankowienia wynosi niemal 100% („Forbes” 2018). Na tle krajów Unii Europejskiej Polska w 2016 roku znajdowała się na 11. miejscu na ówczesne 22 kraje członkowskie UE (NBP 2017). W 2017 roku pozycja Polski w ww. rankingu nie zmieniła się (NBP 2018).

Rysunek 1. Liczba rachunków bankowych na jednego mieszkańca w latach 2001-2017

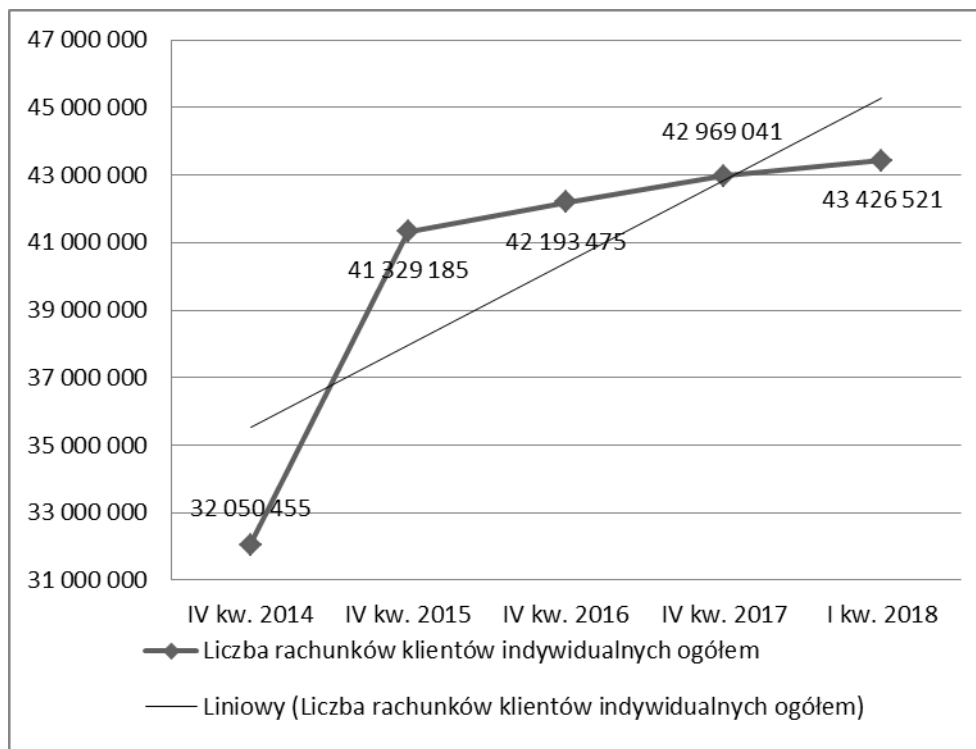
Źródło: Opracowanie własne na podstawie (NBP 2018)

Na *Rysunku 1* pokazano ważny dla stopnia ubankowienia wskaźnik – liczbę rachunków bankowych per capita w Polsce i strefie euro (także dla wartości korygowanych od 2008 roku z powodu braku danych, z niektórych państw z lat 2008-2017). Powyższy wykres ilustruje wyraźne zmniejszenie się dysproporcji ubankowienia naszego kraju w porównaniu z państwami zachodnimi. W latach 2001-2007 wolumen rachunków bankowych na mieszkańca pozostawał na niskim poziomie – poniżej 1 rachunku bankowego na osobę, a nawet zaledwie 0,5 rachunku na osobę w latach 2001-2005. W 2007 roku zaobserwowano znaczący wzrost liczby rachunków bankowych, aby w ostatnim analizowanym roku 2017 Polska osiągnęła poziom 1,9 rachunku bankowego na osobę, tym samym przekraczając średnią dla państw Unii Europejskiej. Na wykresie pokazano również zdecydowany trend wzrostowy (Liniowy

(Polska)). W analogicznym okresie liczba rachunków bankowych na mieszkańca w krajach Unii Europejskiej oraz strefy euro nie wykazywała tak dynamicznego wzrostu. Zmiana ta podyktowana jest naturalnie wzrostem ogólnej liczby rachunków bankowych w Polsce².

Nieznaczne zachwianie trendu – spadek o -145 898 rachunków klientów indywidualnych – obserwowano w 2017 roku, by w I kwartale 2018 zanotować kolejny wzrost do ponad 43 mln rachunków bankowych. W analizowanym okresie czasu: IV kwartał 2014 – I kwartał 2018 stanowi to niemal 10-milionowy wzrost liczby rachunków bankowych klientów indywidualnych ogółem.

Zawężając obszar zainteresowań do klientów indywidualnych, których dotyczy większość analiz niniejszego artykułu, otrzymuje się obraz wzrostu liczby rachunków bankowych klientów indywidualnych zaprezentowany na *Rysunku 2*.

Rysunek 2. Liczba rachunków klientów indywidualnych banków w latach 2014-2018

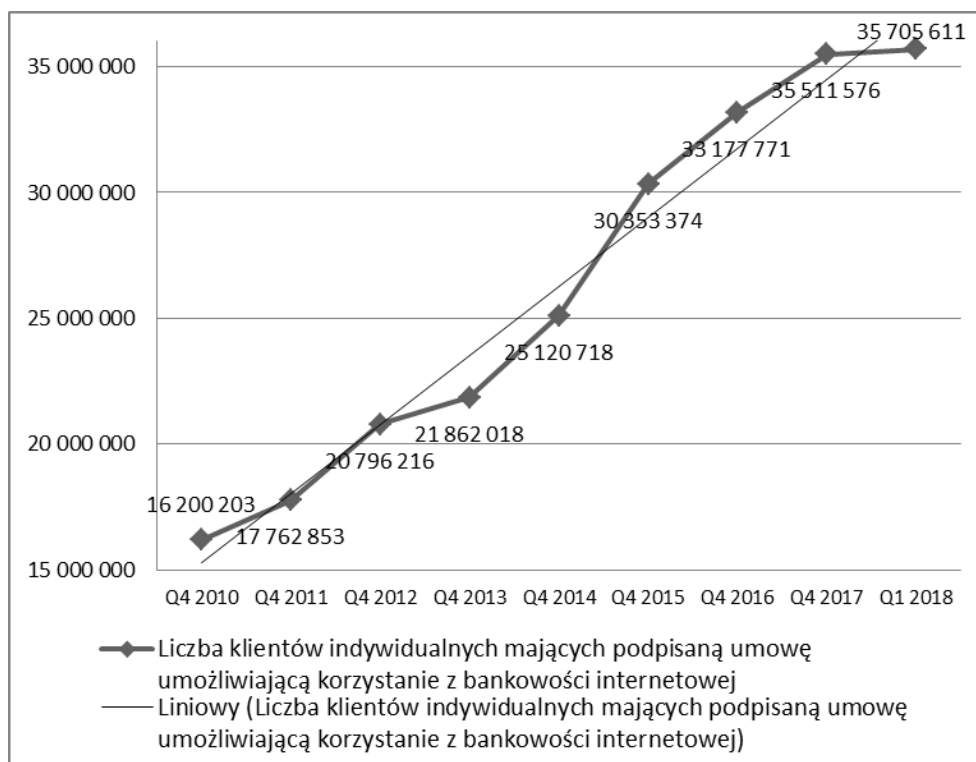
Źródło: Opracowanie własne na podstawie raportów PRNews.pl *Liczba klientów w bankach (2015-2018)* (<http://prnews.pl>)

² Należy pamiętać, aby nie porównywać liczby klientów z liczbą ludności. Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego wynosi ona obecnie w Polsce 38 433 558 osób (stan na 01.01.2018) (GUS 2018).

Na *Rysunku 2* zilustrowano zwiększenie się liczby rachunków indywidualnych klientów w ostatnich latach, stanowiące stały trend wzrostowy. Kolejny największy wzrost liczby klientów indywidualnych nastąpił w okresie 2014-2015 (o ponad 9 mln). Ostatecznie polskie banki zyskały prawie 11,5 mln indywidualnych klientów.

Analiza rozwoju bankowości przez Internet w Polsce

Na potrzeby niniejszego artykułu wykorzystano w dużej mierze dane z raportów publikowanych od 2011 roku na stronach internetowych Związku Banków Polskich oraz opracowania NetBank. Raporty, które ukazują się co kwartał, dostarczają niezwykle cennych danych informujących o rozwoju bankowości internetowej w Polsce oraz powiązanych z nią usług bankowych. Przez analogię zjawisko to możemy nazwać ubankowaniem internetowym. Na *Rysunku 3*, przygotowanym na podstawie danych pochodzących ze wspomnianych raportów, zaprezentowano zmiany w liczbie użytkowników, którzy mają dostęp do usług bankowych za pośrednictwem Internetu zagwarantowany umową.

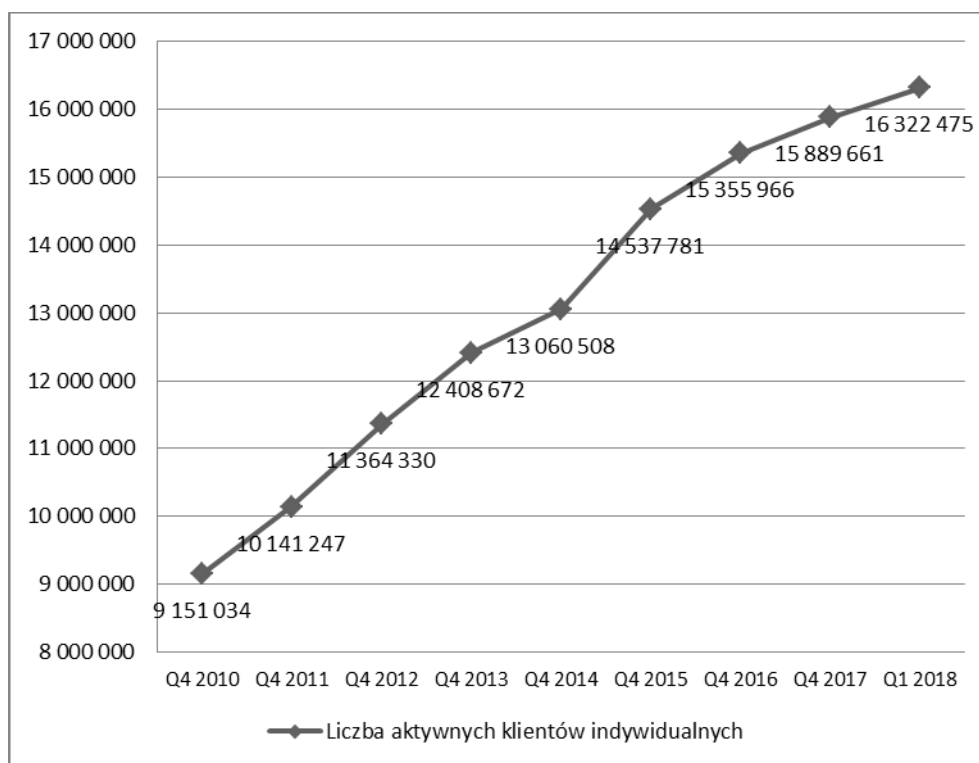

Rysunek 3. Liczba użytkowników posiadających podpisaną umowę, która umożliwia korzystanie z bankowości przez Internet w Polsce w latach 2010-2018

Źródło: Opracowanie własne na podstawie raportów NetBank 2013-2018, ZBP (<http://prnews.pl>)

Na *Rysunku 3* ukazano, iż w ciągu ośmiu lat (od 2010 do 2018 roku) wzrosła dwa razy liczba rachunków umożliwiających dostęp do usług bankowych z wykorzystaniem Internetu. W latach od 2010 do 2018 można zaobserwować wzrost tej liczby o prawie 20 mln.

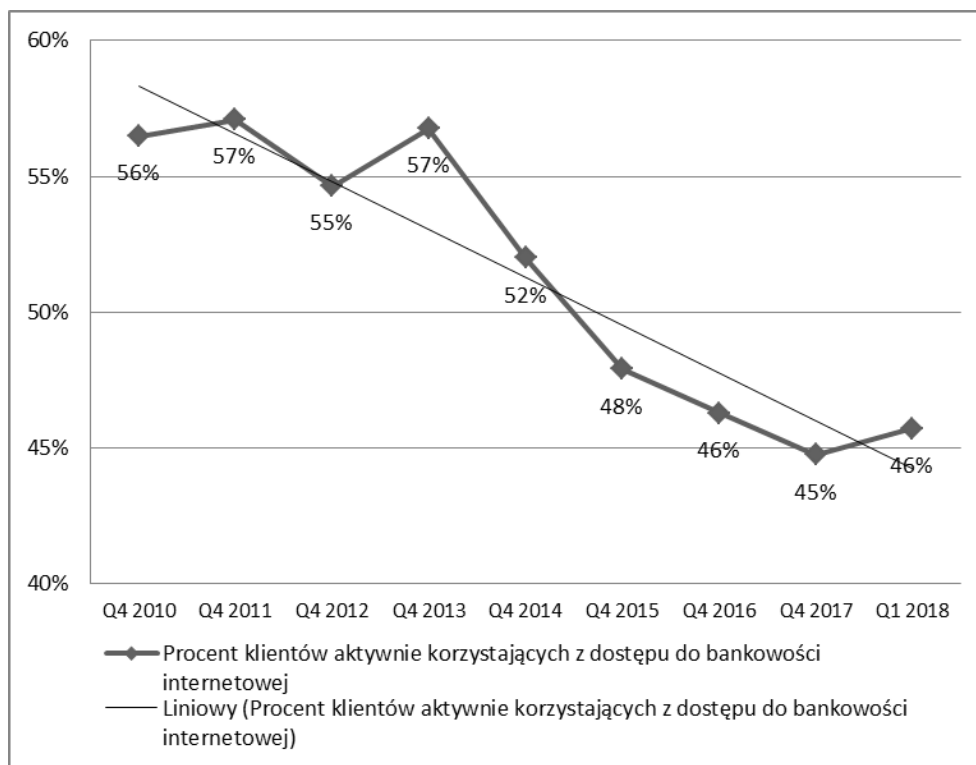
Ponadto interesująco przedstawiają się dane, które zawierają raporty NetBank, ukazujące, ile osób aktywnie wykorzystuje Internet w celu uzyskania dostępu do rachunku bankowego (*Rysunek 4*). W okresie między 2010 a 2018 rokiem taka opcja dotyczyła połowy klientów banków. Na *Rysunku 4* zaprezentowano, ile klientów aktywnie korzysta z bankowości przez Internet. W przypadku I kwartału 2018 roku ponad 16 mln klientów aktywnie korzystało z bankowości internetowej. Liczba ta stanowi wzrost o dodatkowe 7 mln klientów bankowości przez Internet w stosunku do danych z pierwszego raportu NetBank z 2010 roku. Średni wzrost w latach 2010-2018 to prawie milion nowych klientów rocznie.

Rysunek 4. Liczba klientów, którzy aktywnie korzystali z bankowości przez Internet w Polsce w latach 2010-2018

Źródło: Opracowanie własne na podstawie raportów NetBank 2010-2018, ZBP (<http://prnews.pl>)

Szczegółowa analiza wykresów pokazuje, że liczba aktywnych klientów bankowości przez Internet zmniejszyła się wyraźnie od 2010 roku, co jest pierwszym zaobserwowanym trendem spadkowym. Szczegółowe dane przedstawiono na kolejnym wykresie (*Rysunek 5*).

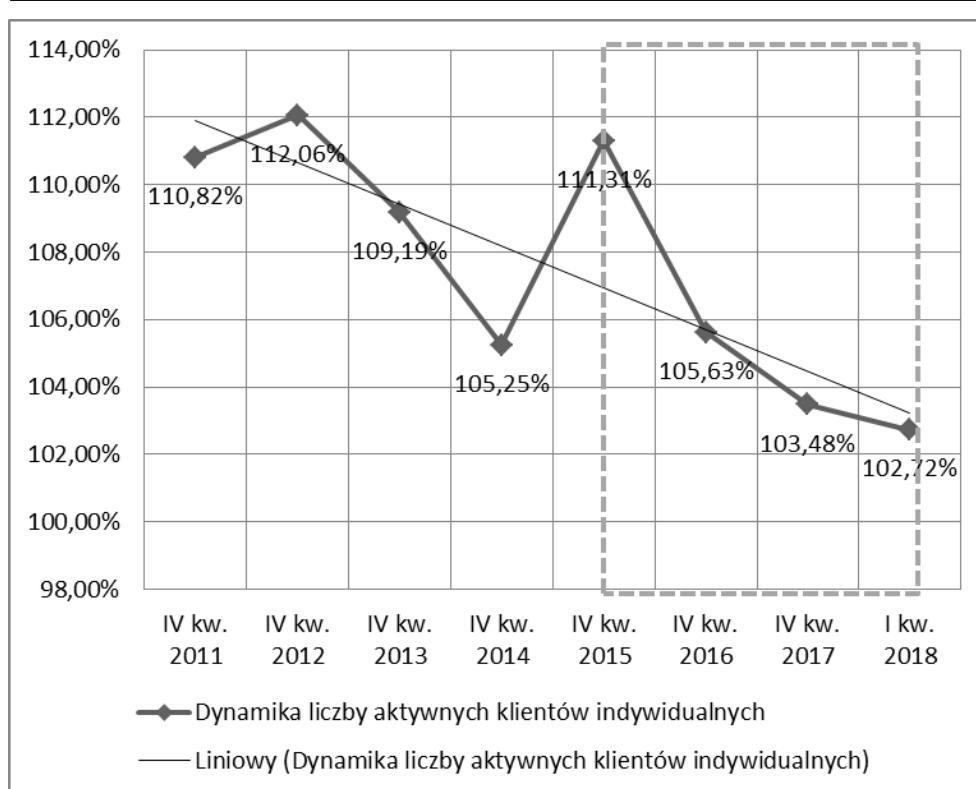

Rysunek 5. Procent klientów, którzy aktywnie korzystali z bankowości przez Internet, wśród klientów, którzy mieli taką możliwość w Polsce w latach 2010-2018

Źródło: Opracowanie własne na podstawie raportów NetBank 2010-2018, ZBP (<http://prnews.pl>)

Bankowość mobilna jako następca bankowości internetowej

Na początku analizowanego okresu (lata 2010-2013) procent aktywnych klientów bankowości przez Internet wśród wszystkich klientów był zbliżony i wahał się od 1% do 2% rocznie, wynosząc między 55% a 57%. Dopiero w roku 2014 można zauważyć pierwszy spadek aktywności klientów korzystających z internetowego dostępu do bankowości. W następnych latach trend ten ugruntował się i zainteresowanie dostępem do bankowości przez Internet zdecydowanie spadło. Omawiany trend może zastanawiać w zestawieniu z rosnącym poziomem ubankowienia społeczeństwa, jednak szczegółowa analiza raportów dowodzi, że przyczyna leży w zdecydowanym wzroście popularności bankowości mobilnej, czyli użytkowaniu aplikacji mobilnych banków i serwisów mobilnych. Warto zwrócić także uwagę, że spadła dynamika wzrostu liczby użytkowników, którzy aktywnie korzystają z bankowości przez Internet. Omawianą zależność przedstawiono na następnym wykresie – *Rysunek 6*.

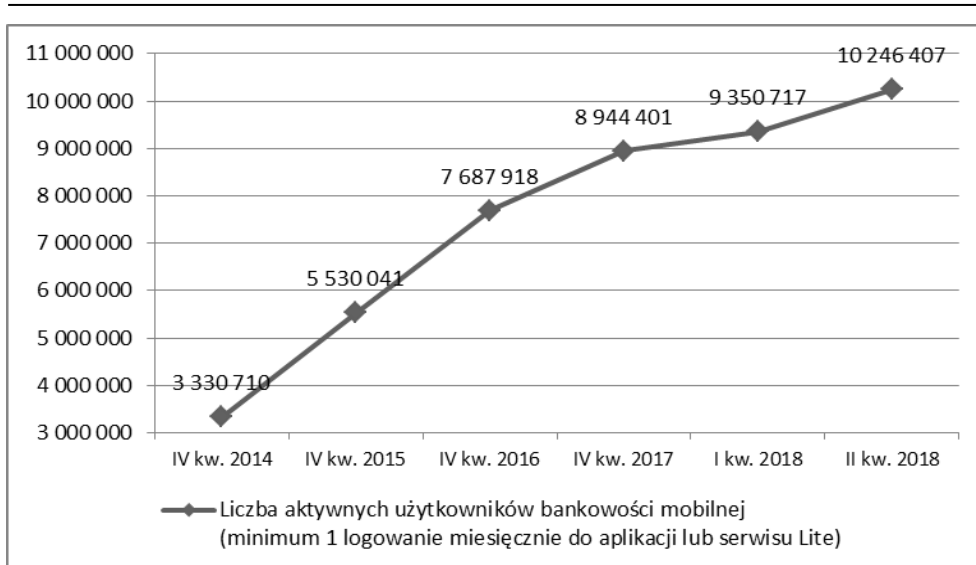
Rysunek 6. Dynamika liczby klientów indywidualnych, którzy aktywnie korzystali z bankowości przez Internet w Polsce w latach 2011-2018

Źródło: Opracowanie własne na podstawie raportów NetBank 2011-2018, ZBP (<http://prnews.pl>)

Dane zaprezentowane na *Rysunku 6* ukazują, że liczba użytkowników bankowości internetowej wzrasta. Niemniej jednak analiza dynamiki tych zmian wskazuje na jej spadek, co oznacza, że następuje coraz mniejszy wzrost liczby użytkowników, którzy aktywnie korzystają z tego rodzaju bankowości.

Powyższe analizy danych dotyczących bankowości internetowej zgodnie ze stanem w roku 2018 pozwalają na negatywne zweryfikowanie hipotezy: *Ponad 50% polskich klientów bankowości internetowej aktywnie z niej korzysta*. Obecnie można uznać, że mniejsza część użytkowników aktywnie korzysta z bankowości internetowej. Za jedną z przyczyn można uznać fakt, iż wzrasta liczba aktywnych klientów bankowości mobilnej. Zjawisko to można ująć jako wzrost ubankowienia mobilnego.

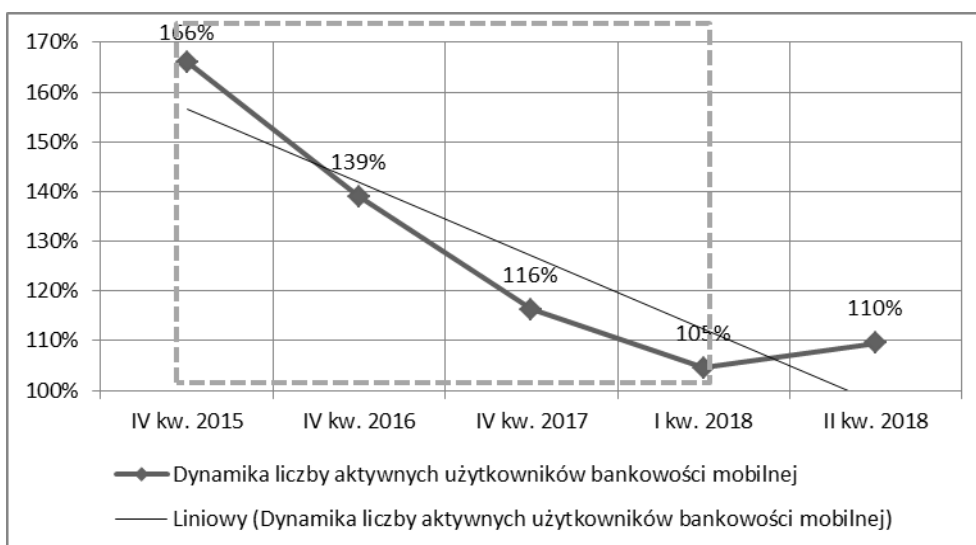
Na *Rysunku 7* przedstawiono liczbę aktywnych klientów bankowości mobilnej w Polsce w latach 2013-2018. W II kwartale roku 2018 było ponad 10 mln aktywnych użytkowników tego rodzaju bankowości.

Rysunek 7. Liczba aktywnych klientów bankowości mobilnej w Polsce w latach 2014-2018 (definiowanej jako minimum 1 logowanie w ciągu miesiąca do serwisu lub aplikacji Lite)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie raportów NetBank 2013-2018, ZBP (<https://prnews.pl>)

Poddając powyższe zjawisko dalszej analizie, warto zwrócić uwagę na jego dynamikę, którą przedstawiono na *Rysunku 8*.

Rysunek 8. Dynamika liczby aktywnych klientów bankowości mobilnej w Polsce w latach 2015-2018 (definiowanej jako minimum 1 logowanie w ciągu miesiąca do serwisu lub aplikacji Lite)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie raportów PrNews.pl (<http://prnews.pl>)

Badając dynamikę liczby aktywnych użytkowników bankowości mobilnej, zauważyć można trend spadkowy w okresie między IV kwartałem 2015 roku a I kwartałem 2018 roku (na *Rysunku 8* oznaczony ramką linii przerywanej). Podobny trend charakteryzuje słabnąca dynamikę wzrostu liczby klientów aktywnie korzystających z bankowości internetowej pokazaną na *Rysunku 6* (oznaczony ramką linii przerywanej). Może to oznaczać, że rynek aktywnych użytkowników bankowości mobilnej i internetowej stopniowo wysyca się bądź też te kanały dostępu do bankowości po prostu powszednieją i brak jest efektu nowości w tej dziedzinie.

Podsumowanie

Celem niniejszego artykułu było ukazanie ogólnych tendencji w rozwoju bankowości mobilnej i internetowej w Polsce w ostatnich latach. Przytoczone w publikacji dane z zestawień i raportów mają ogólny charakter, ale ukazują wyraźny trend wzrostowy poziomu ubankowienia społeczeństwa polskiego w ostatnich latach. W analizowanym okresie 2013-2018 liczba rachunków bankowych stale rosła, podobnie jak liczba rachunków dostępnych przez Internet. Ponadto można zauważyć wyraźny wzrost liczby aktywnych klientów bankowości przez Internet, w szczególności intensywny trend wzrostowy wśród liczby klientów bankowości mobilnej. Obok powyższych trendów wzrostowych odwrotny trend spadkowy charakteryzuje udział użytkowników aktywnie korzystających z bankowości przez Internet (minimum 1 logowanie w miesiącu) wśród osób mających możliwość skorzystania z takiej usługi.

Wykazano, że postawioną hipotezę: *W latach 2001-2016 w polskim społeczeństwie wzrasta poziom ubankowienia poprzez powszechny dostęp do usług bankowości internetowej oraz mobilnej* można uznać za potwierdzoną. W toku analizy zgromadzonych danych można również stwierdzić, że bankowość internetowa stopniowo ustępuje miejsca bankowości mobilnej. Wykazano, że należy negatywnie zweryfikować drugą hipotezę: *Ponad 50% polskich klientów bankowości internetowej aktywnie z niej korzysta*. Tę opisaną wcześniej tendencję można prześledzić, obserwując spadek dynamiki wzrostu liczby klientów bankowości przez Internet oraz dynamiczny wzrost liczby użytkowników bankowości mobilnej.

Literatura

1. „Forbes” (2018), *Polacy ubankowieni. Coraz więcej posiada konto*, „Forbes”, 6 maja 2018, <https://www.forbes.pl/bankowosc/ubankowienie-polakow-ilu-ma-konto-w-banku/56g6x1e> (dostęp: 18.07.2018).
2. Forsal.pl (2014), *Ubankowienie Polaków: dlaczego tak daleko nam do Zachodu?*, Forsal.pl, Biznes, Gospodarka, Świat, <https://forsal.pl/artykuly/795707,ubankowienie-polakow-dlaczego-tak-daleko-nam-do-zachodu-adam-tochmanski-wywiad.html> (dostęp: 16.07.2018).
3. GUS (2018), *Powierzchnia i ludność w przekroju terytorialnym w 2018 roku*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/powierzchnia-i-ludnosc-w-przekroju-terytorialnym-w-2018-roku,7,15.html> (dostęp: 20.07.2018).
4. <http://prnews.pl> (dostęp: 10.03.2019).

5. NBP (2016a), „*Dzień bez placenia gotówką*” – pierwszy raz w Polsce już 5 kwietnia 2016 roku, http://www.nbp.pl/home.aspx?f=aktualnosci/wiadomosci_2016/20160331_nocash.html (dostęp: 20.07.2018).
6. NBP (2016b), *NBP podsumował osiągnięcia Akademii „Dostępne Finanse”*, http://www.nbp.pl/home.aspx?f=aktualnosci/wiadomosci_2016/2016-05-ADF.html (dostęp: 10.03.2018).
7. NBP (2017), *Porównanie wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami innych krajów Unii Europejskiej za 2016 r.* https://www.nbp.pl/systemplatniczy/obrot_bezgotowkowy/porownanie_UE_2016.pdf (dostęp: 20.07.2018).
8. NBP (2018), *Porównanie wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami innych krajów Unii Europejskiej za 2017 r.*, https://www.nbp.pl/systemplatniczy/obrot_bezgotowkowy/porownanie_UE_2017.pdf (dostęp: 10.03.2018).
9. OJ UW (2017), *Najnowsze Słownictwo Polskie*, Obserwatorium Językowe Uniwersytetu Warszawskiego, hasło: *ubankowienie*, nowewyrazy.uw.edu.pl/haslo/ubankowienie.html (dostęp: 15.07.2018).
10. ONZ (2019), *Growth in United Nations membership, 1945-present*, United Nations (Organizacja Narodów Zjednoczonych), <http://www.un.org/en/sections/member-states/growth-United-nations-membership-1945-present/index.html> (dostęp: 10.03.2019).
11. Ustawa z dnia 12 września 2002 r. o elektronicznych instrumentach płatniczych (Dz.U. 2002 nr 169 poz. 1385 (przed uchycieniem z dnia 7 października 2013 r.)).
12. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. *Prawo bankowe* (Dz.U. 1997 nr 140 poz. 939).

ANALYSIS OF LEVEL OF BANKING OF SOCIETY IN POLAND IN CONTEXT OF INTERNET AND MOBILE BANKING DEVELOPMENT

Abstract: The article considers the level of banking of Polish society in the context of widely available internet and mobile banking services. Following global studies, one can notice that Poland is perceived as a country with a low banking level. The aim of the article was to analyze the level of banking in Poland mainly based on reports of the Polish Bank Association, and thus to verify the hypothesis: the level of banking in Poland is significantly increasing thanks to the universal access to internet and mobile banking services. A comparison was made between the level of banking in Poland and other European countries. The increase in the number of individual clients' bank accounts was analyzed, compared with the increase in the number of bank accounts with access to online banking and changes in the number of clients actively using it. The share of active online banking clients in the total number of online banking clients was also studied as an attempt to verify the second hypothesis: the majority of online banking clients actively use it. In the following part of the article, the increase in the number of active users of internet and mobile banking and accordingly changes in the dynamics of their growth were analyzed. The trend of changes in the use of internet and mobile banking services was described. As a result of the conducted analyzes, the first hypothesis was positively verified - the level of banking in Poland is significantly increasing thanks to universal access to internet and mobile banking services, while the second hypothesis – the majority of online banking clients actively use it – was rejected.

Keywords: internet banking, mobile banking, banking of society